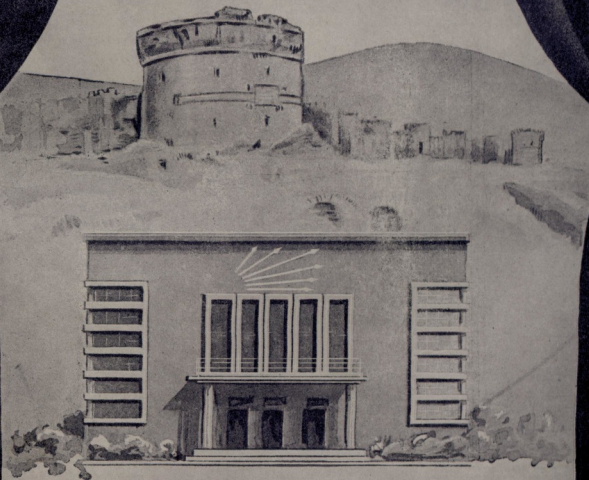
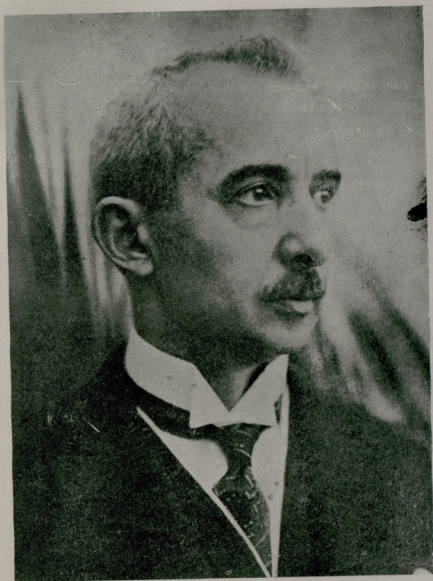

KARACADAĞ

13

Millî Şef İsmet İnönü

Başvekil Refik Saydam

B. U. Mufettiş Abidin Özmen

Vali Dr. Mithat Altıok

KARACADAĞ

Diyarbakır Halkevi Tarafından ayda bir Çıkarılır

— 19 ŞUBAT —

Şeref kılmır

Her 19 şubattan sonra gelen pazar milli şefimiz İsmet İnönü'nün söylediği gibi (İnkilâb tarihimizde, Lozan zaferi, Cumhuriyet ilanı gibi Türk milletinin hatırasında ebediyete hakedilecek aziz günlerden) biri olmuştur.

Geçmiş asırların, keyfi idare ve siyaseti, vustai, çürümüş ruh ve adatı içerisinde kalmak neticesi esarete mahkûm edilen büyük ulusumuz, yıllarca boğuşuktan, şu mukaddes toprakları binlerce evladının temiz kanıyla yıkadıktan sonra müstakil bir vatan üzerinde milli hakimiyet prensibini her şeyden üstün tutan bir cumhuriyet kurdu. O andan [sonra Türk ulusu kurtarıcısı Ebedi Atatürkün eşsiz görüş ve buluşları sayesinde büyük devrimler yaptı, köhne asılsız dogmatik inanışları yıktı, ve medeni milletler seviyesine ulaşmak] için ebedi] [Atatürkün gösterdiği yükselme yolunda büyük bir hızla koşmağa başladı. İşte halkevi bu büyük ulusumuz

kadın erkek, genç ihtiyar, köylü şehirli hep birden bu yükselme yolunda yürütmek, birleştirmek tanıştırmak için kurulmuş birer zafer senbolüdürler.

Halkevi her bir vatan üzerinde, binlerce senedenberi yaşadığı toprakları üzerinde asil bir milletin büyük Türk milletinin varlığını, benliğini korumak, müdafaa etmek her yönden istiklalini ebedileştirmek için kurulmuş bir yuvadır. Halevi her türkün vatani ve milleti için düşündüğü ve bulduğu yüksek fikirlerini çalışmalarından elde ettiği hayırlı neticeleri gür bir sesle müdafaa edebildiği bir kürsüdür. Halkevinin imanlı ve ülkülü yurdşaların kendi sahaları dahilinde yükselmelerinde, muhitlerini tarımiş olmalarında mühim bir rol oynadığı bu gün] inkâr edilmez bir hakikat olmuştur. Kimsesiz köşede bucakta kalmış geçmiş asırların ekseriyetle ölüme mahkûm edegeldiği genç zekâ ve ka-

bilayetleri bulup çıkararak, onları vatan ve millet için verimli bir hale koyan mektep yine halkevleri olmuştur.

Sınıf ve imtiyaz denen cürmü-müş akideleri tanımayan Türk ulusunu sıcak kucagında toplamış olan halkevleri, yurt ve millet severliğin kökleşmesini, bilenlerin bilmiyenlere bildiklerini hiç bir menfaat beklemeden sırf öğretmek arzusuyla yapmasını, kimsesiz yoksulların elinden tutarak onları imkân nisbetinde daha iyi bir hayata kavuşturduğu faaliyetlerinin ön safına almıştır. Halkevleri halk partisinin inkılâp prensipleri ni Türk ulusuna nufuz ve hazmet-tirmek, genişletmek, şuurlaştırmak için açtığı en verimli, bünyemize en uygun mukaddes bir kucaktır. Bu mukaddes yuva ebedi Şef Atatürk'un (Milli kültürümüzü beynelmînel medeniyet seviyesinin

üstüne çıkaracağız) Sözü nü tahakkuk ettirmek için çalışmak-tadır. Gayelerine ulaşmak için her yıl sahasını biraz daha genişleten, yurdun en ücra köşe-lerine kadar yayılan ve verimli bir şekilde çalışan halkevlerimiz tuttıkları nurlu yolun henüz başlangıcında olduklarını takdir etmektedirler. Türk münevveri her davası gibi halkevi dava-sında da muvaffak olacağından emindir. Çünkü o Kemalist Türkiyenin, Cumhuriyetçilik, Lâyıklık, İnkılâpçılık, milliyetçilik, prensiblerini tahakkuk ettirmek vazifesini üzerine almış bulun-maktadır.

Şeref kişmir

Halkevimizin Bir Yıllık Çalışması

Kâzım Baykal

Evimiz 1932 de açılarak 14 halkevinden biridir. Her yıl artan çalışmaları ile memleketimizin irfan ve kültürüne büyük hizmetleri olmuştur. Bu yazımızda 1938 yılındaki teşkilâtı ile çalışmalarının bir plânçosunu yapacağım.

idare hey'eti üyeleri

Başkan : Tahsin Cahit Çubukcu, Üye : Kâzım Baykal, Zekâi Arman, Neşati Üster, Osman ocak, Behzet ülgen, Şeref uluğ, Faik inanç, Halil yardımcı, Hasip Ülgen.

Halkevi başkanı T. Cahit Çubukcu

Dil tarih edebiyat şubesi

Başkan : Lise filozofi öğretmeni Kâzım baykal, Üyeleri : Lise tarih coğrafya öğretmeni

Şeref kişniir, Edebiyat öğretmeni Sühreyl beken, Emekli başöğretmen Süleyman Savcı.

Çalışmaları

50 kadar söylev vermiş, bir kısmını yalnız hoparlörle şehrin muhtelif yerlerine yaymış, bir kısmını evimizde toplanan halka ve hemde hoparlörle şehre yaymıştır. Bir kısmını da müzik şubesinin konseri ile karıştırarak vermiştir.

Türk dilinin zenginliği üzerinde araştırmalar yapmış, dil hakkındada ayrıca söylevler verilmiştir.

Şehirde bulunan eski, tarihi eserler üzerinde incelemeler yapmış, kitabeler toplamış, metinleri tercemeleri ile, ve kitabeler üzerinde etüdler yapan AMİDA adlı Fransızca kitabın tenkidi ile birlikte KARACADAĞ dergimizde neşretmektedir.

Bütün tarihi eserlerin fotoğrafı fişlerini tertip etmektedir. Bu fişler üzerinde abide veya kitabenin tarihi değeri caalandırılmaktadır. Bunlara dayanarak şehrin turistik plâni yapılacaktır. Bu çalışmalarla şehrimizin en doğru tarihi tesbit edilmiş olacaktır.

Lüzumu kadar geziler yapılmış 4000 kadar mağara tetkik edilmiş tarihten önceki insanların hayatları

ile ilgili bulunan bu mağaraların vaziyetleri ve tarihi devirlerdeki rolleri (Asurlulara ait kabartmalar bulunmuş) araştırılmış. uygun olanların fotoğrafları ile tesbit edilmiş.

Halkiyat derlemelerine devam edilmiştir . Kültür hayatımızda mühim yer almış olan şahıslar tesbit edilmiş, halkiyat derlemeleri ile bu şahısların hayat ve eserleri dergide neşredilmektedir. Dergi ve fişler bu çalışmaların vesikalardır.

şiir müsabakası açılmış neticeleri henüz alınmamıştır. Müsabakaya iştirak edenlerin yazıları tetkik edilecek kazananlara mükâfat verilecek, münasipleride dergide neşredilecektir.

Ar şubesi

Başkan : musiki öğretmeni İhsan Ünal, Üyeler : Kız sanat okulu öğretmeni malâhat, Lise Matbaa sahibi Zekâi Arman, Kitapsaray işyarı Edip gürmeriç.

Dil, Tarih, Edebiyat Komitesi

Şimdiye kadar neşredilen bu dergimizin yazıları bilhassa bu komitenin çalışmaları eseridir. Bunlardan başka Ziya Gök alpin neşrettiği küçük mecmua da (tefrika edilen Binbaşı Halisin komukeli tarihi) kitap halinde neşredilmek üzere tertip edilmektedir. Birde felsefe tarihi hazırlanmaktadır.

Hikâye ve (Halkevi) konulu

Çalışmaları

Bu komitenin güzel bir orkestrası var. Yazın akşamları halkevi bahçesinde ve aynı zamanda hoparlörlerle halka 50 konser vermiş. Gençlerden teşkil edilmiş bir koro ile üç konser daha verilmiş. 40 kişilik bir mandolin gurubu teşkil etmiş. Bunların yetişmeleri için çalışılmaktadır. Çalışmalarının ilk verimleri 19 şubat ta halkevlerinin yıl dönü-

münde halka vereceği konser olacaktır.

Ayrıca meraklılar için keman ve piyano kursları açılmış

Kış devresinde Dil — Edebiyat komitesi ile teşriki mesai ederek konferanslar konserler vermeğe de başlamıştır.

Halk türkülerinden bir kısmının notalarını hazırlamış, bastırıp parasız dağıtmıştır.

Gösterit şubesi

Başkan : sangat okulu öğretmenlerinden Osman ocak, Üyeler İhisar baş muhasibi Kenan tümer, İlk okul öğretmeni Halim, Belediye başkâtibi Mes'ut.

Çalışmaları

Kozan oğlu, Mavi yıldırım, Kanun adamı, adli piyeslerle üç temsil vermiş. Biri öğretmenlerden olmak üzere iki temsil gurubu teşekkül etmiş, her ikisinin de bu komite karşılıklı faaliyete sevk edecek binaenaleyh temsil işlerinin daha verimli olması için çalışmalara başlamıştır. Ayrıca evimizde Ankara şehir tiyatrosu tarafından 8, Muhlis [sabahat in tiyatro ve opereti tarafından da 8 mûsamere verilmiştir.

Spor şubesi

Başkan : Behzat ülgen, Üyeler Avukat Ağâh Arman, Telgraf memuru Mahir, İhisar memuru Nizami

Çalışmaları

Şehrimizde mevcut Ay ve yıldız kulüpleri ile yakından ala-

kadar olarak aralarında müsabakalar tertip ettirmiştir. Bisiklet, tenis, binicilik, cirit güreş milli sporların inkişafını temin için tedbirler almaya ve müsabakalar tertip etmeye başlamıştır.

Sosyal yardım şubesi

Başkan : Doktor Neşati üster, Üyeler : İlbay eşi muhterem Altıok, İlk okul öğretmeni Afife baybars, Teccar münir cizreli, Kültür başkâtibi Sıtkı.

Çalışmaları

Evimizin her akşam çalışan bir sineması vardır. Hasılatı bu komitenin muavenetine terkedilmiştir. Bu kış devresindeki çalışmaları neticesinde elde edilen hasılattan 417 fakir ve yoksula 3500 liralık nakdi yardımda bulunmuştur. Evimize mürecaat eden her hangi bir muhtacı geri çevirmemiş, gereken parayı vermiştir. Bunlardan başka lise, orta okul ve ilk okul talebelerinden 140 talebeye elbise ve ayakkabı verilmiştir. Bunlardan bir kısmının iâşesini temin etmektedir. Lüzumu kadar kitap ve saire vermiştir. Bu yardımlarla inkişafa elverişli genç zekâların inkişafına yardım etmiş. Bu suretle hem hali hazırda muhtaç olanları korumuş hemde ileride memleketimize faydalı organlar olacak vatandaşların yetişmelerine imkân vermiştir. Bunlardan başka biri 11 diğeri 8 çocuklu iki fakir aileye ayda onar lira tahsisat bağlanmıştır.

12 köye doktor yollamış, lüzumu kadarda ilâç dağıtmıştır. Ayrıca şehir dahilinde muayene ve tedavi edilmek üzere evimize

baş vuran fakir hastaları muayene ve tedavi ettirmiştir.

Halk dershaneleri ve kursları şubesi

Başkan : Belediye reisi Şeref Uluğ, Üyeler : Lise Fransızca öğretmeni Lâtif Poyraz, Lise fizik öğretmeni Vahit Kutal, Sami Doktoroğlu, Tecmen Celâl Ayıldır.

Çalışmaları

Bu komite Fransızca ve İngilizce kursları açmış, lisan derslerinden ikmal kalan talebelerin bil-

Ayrıca Ziya Gök Alp ve Süleyman Nazif ilk okullarında bu komitenin açtığı gece halk dershanelerine 200 vatandaş devam etmekte ve hayat bilgilerini artırmakta okuyup yazma öğrenmektedirler.

Tilalo ve Çınar köylerindeki birer okuma odası açmış bu odaların bütün ihtiyaçlarını temin etmiş. Devam eden 60 köylü çocuğuna kitap ve ders malzemesi vermiş. Karakilise ve mermer köylerindeki birer okuma odası açmak üzeredir.

Kitapsaray ve yayım komitesi

gilerini artırmış. Ayrıca lisan meraklıları için açılan Fransızca şubesine 20 erkek, 10 kız olmak üzere 30, İngilizce şubesine 15 erkek 5 kız olmak üzere 20 talebe devam etmektedir.

Kitapsaray ve yayım şubesi

Başkan : İlk okul başöğretmeni Faik İnanç, Üyeler : Lise coğrafya öğretmeni Seyfi Alpan, İlk

okul - öğretmeni sadık özbek, ilk okul öğretmeni Mahmut öztan.

Çalışmaları

Kitap sayısı on bin cildi bulan kütüphanemiz her gün halka açık bulunmaktadır. Günde yüzden fazla okuyucu geliyor.

Tarih — dil - edebiyat şubesinin hazırladığı bu dergimizi neşrettiği gibi komukeli tarihi, felsefe tarihini neşredecektir. Diyarbakır Dicle adlı kitapları da neşretmiştir.

Köycülük şubesi

Başkan : Ziraat direktörü Halil yardımcı, Üyeler : belediye çocuk

fidan dağıtılmıştır. Hastalar muayene edilerek icabedenlere ilaç verilmiştir. Okuma, yazma ve yurtbilgisi müsabakası tertip etmiş. Kazananlara At, öküz, koyun, keçi gibi hayvanlar mükâfat olarak verilecektir. Müsabaka mayısta halkevinde yapılacaktır.

Müze ve sergi şubesi

Başkan : Kız san'at okulu direktörü Übhet taşkent, Üyeler : Diş doktoru Mahmut, Avukat hasip ülgen, Nafia başkâtibi Mustafa Naili, Fotoğrafçı Mehmet tuncer.

çalışmaları

Şehrimizin tarihi abidelerinden

Köycülük komitesi

doktoru Saffet, İlk okul öğretmeni Fehmi, Vilâyet kalemî şefi Kemal, Acanta sahibi Sami çayırhan.

Çalışmaları

12 köy gezilmiş. Köylüye tohumluk hububat ve binlerce

olmak üzere bir fotoğraf müsabakası yapılmış. Lise talebsinden Cebbar kazanmış ve mükâfat almıştır.

Ayrıca çiçek sergisi yapılmış. Bayanlar arasında elişi, umuma resim müsabaka sergisi tertibine

karar vermiştir. Müsabakaya ait programlar dağıtılmıştır.

Evimizin 938 yılındaki çalışmalarının özünü yukarıda komite sırasile yazdım. Her komitenin 939 yılı çalışmaları için önemli kararlar vardır. Bu kararlara göre komitemiz öümüzdeki yılda daha faal ve daha verimli olacaklardır.

Dergi için yazı işleri Hey'eti

Mes'ul müdürü, Avukat Agah Arman.

Dergimizin yazı işlerini üzerine almış olan bu arkadaşlar gerek yazmak gerek yazı bulmak suretile şehrimiz ve çevresine ait tarihi ve coğrafi bilgiler toplayıp neşretmektedirler. Halkevinin multelif kollarında çalışan bu arkadaşların kendi sahalalarında yaptıkları hizmetlere ilaveten sarfettikleri ve edecekleri gayretlerle dergimiz çok faydalı bir hale gelecektir.

Dergimiz için kıymetli yazılarını esirgemiyen sayın arkadaşlarımıza teşekkürü bir borç biliriz.

K. Baykal

Dergimizin tahrir heyeti

Tahrir heyeti başkanı, Şeref kişmir (Lise tarih — coğrafya öğretmeni) Üyeler : Lise filozofi öğretmeni Kâzım baykal, Ziya gök alı baş öğretmeni Ömer öner, Süleyman nazif baş öğretmeni Faik inanc, aynı okulda öğretmen Sadık, Vakıflar direktörlüğünde işyar Şevket kavut.

Evimizin Çalışmaları Hakkında Matbuat Görüşleri

A. Şevket Kavut

932 Yılı 19 şubatında açılan 14 Halkevi arasında bulunan evimiz verimli çalışmaları ile daima ön safta bulunmuştur. Başka dergilerin, evimiz için yazdıklarını bir kaç sahifede değil, bir kaç ciltte toplamak bile yetmez. Bunun için bir iki tanesini tesbit etmekle iktifa edeceğim.

Ölkü dergisinin 57 ci sayısında B. K. Çağlar, evimizin çalışmaları hakkında şunları kayd ediyor : "Bazı halkevlerinin elimize gelen altı aylık raporları durgun olması lazım gelen yaz mevsiminde bile değerli başarılar kayd edilebildiğini göstermekte ve bazı bahanelerle mühim bir varlık göstermemiş olan Halkevlerine örnek olacak bir canlılığa delâlet etmektedir. Manisa, Diyarbakır, Adana, Balıkesir ve Bursa Halkevlerinin yeni hamleleri ve kararları bunlar arasında en sevindirici olanlardır."

"Diyarbakır Halkevinin bu verimli çalışmalarından bir ikisini şuracığa misâl diye kayd edelim :

"Civar köylerdeki mahalli dağ lehçelerindeki yabancı kelimelerden dolayı bunları ayrı ve müstakil bir lisan halinde görmek istiyen eski ve gafil zihniyetin berteraf

edilmesi için, Lise muallimlerinden ve mahalli lehçeleri bilen Halkevi üyelerinden bir hey'et teşkil edilmiş ve tetkiklere başlanmıştır. Bir iki aylık çalışmadan sonra yüzlerce kelimenin asılları bulunmuş, geçirdikleri değişiklik safhaları tesbit edilmiş ve bu yurttaşların ancak ana dilleri muhtelif tesirlerle biraz değiştirerek konuşmakta oldukları meydana konmuştur."

Nümune köyümüz olan Tilalo köyünde açılan okuma odasında ve verilen derslerden bahs ettikten sonra, evimizin neşriyatına temas ederek şunları kayd ediyor :

"Şubelerin elbirliği ile, ferâğat ve ciddiyetle çalışmaları neticesi hazırlanıp basılmış olan "Diyarbakır iktisadiyatı", "Diyarbakır halkiyatı", "Diyarbakır tarihi", "Diyarbakır türküleri" kitapları Diyarbakır her cephesinden tatınmak hizmetini ifa için mecmuketin her müessesesine ve her Halkevine gönderilmiştir. Yakında muhitin en maruf tepesi olan ve ölkü yolunda yücelmiye remiz olarak alınan "Karacadağ" adıyla bir mecmua neşr olmasına da karar verilmiş ve imkânlar hazır-

lanmıştır.”

Bir kaç sayı sonra dergimizin ikinci sayısı için şunlar yazılıyor: "İlk sayısını görmediğimiz "Karacadağ" bazı Halkevleri dergileriyle mukayese edilince, hiç de fena bir mahiyet arz etmiyor." İçindeki yazıları saydıktan sonra "bizce dergide en ehemmiyeti haiz olan Diyarbakırda yapılan etüdlere dair olan bibliyografyadır. (Ülkü Sayı 63. S. 274) deniliyor.

Aynı derginin bir başka sayısında "niçin bir Balıkesir, bir Manisa, Bir Bursa, bir Diyarbakır halkevi kadar varlıklı ve verimli olamıyorsunuz."

demekten kendini alamıyor. (Ülkü : Sayı 65, S. 471).

Gene (Yeni Türk) dergisinin 71 ci sayısında, "15 yılda çıkan Halkevleri mecmuaları,, başlıklı yazısında B. İskender Fahrettin dergimiz için şunları kaydediyor:

"Karacadağ (Diyarbakır). Ayda bir çıkan tekniki zayıf fakat özlü bir mecmua." İçindeki yazıları ve yazanları tesbit ettikten

sonra : "...Diyarbakırın hususiyetlerini meydana koyan çok özlü yazılardır" diyor.

Evimizin bütün kolları aynı hız, aynı iman, ve aynı ateşle amaçlarına ilerlemekte, kendi alanlarında her gün yeni yeni eserler vermektedirler. Bunlar 6 aylık rapor hulasasında ayrı ayrı izah edileceği için tekrara lüzum görmüyorum. Bu gün olduğu gibi yarında, çıkırmızda aynı imanla çalışacağımızı kayd ederken behcet Kemalın bir kaç mısrağıyle yazıma nihayet veriyorum :

*„Hedefi gösterecek, yayımızı gerezek,
Bizlere bulut feyzi, şimşek hızı verecek
Halkevleri, bu günden büyük yola girecek.
Ne geride kalacak, ne yolda duracağız.
O bizi yürütecek, biz onu saracağız.
Hedefe varacağız, Hedefe varacağız.”*

A. Ş. kavut

Diyarbakırdan Kulpa

Geçen Nüşadan

Seref Kışmır

Saat 14 sıralarında Kulp istikametinde yol alan otomobilimiz bir bataklıkta üç saat çabaladıktan sonra barbuş köyüne geldik ekserisi başkalarının tarlasında çalışan köy erkeklerle konuşuldu bay çubukçu lazım gelen cevapları verdi arzularının icap eden yerlere anlatılacağını kati bir lisanla söyledi güler yüzlü gözleri çapaklı köy çocukları bizden gördükleri sempati dolayısıyla bize köyün soğuk ve güzel suyundan ikram ettiler köyün kenarına kadar uğurladılar. Kırk beş dakika sonra otomobilimiz gödern vadisine ardik ve meşe ağaçlarının uzayıp gittiği ormanlıklar içerisine giriyor, muhtelif kuş sesleri batmakta olan güneşin meydana getirdiği kızallık ve nihayet sarp bir şekilde dereye doğru inen vadinin heybeti karşısında korku ile karışık bir heyecan duyuyorduk. Tepelerin üzerindeki dar bir kaba yolu takip eden otomobilimiz karanlık çöktükçe daha müthiş bir ses çıkarıyor, Şakıran çayının derin ve uçurumlu vadisine doğru korkarak yavaş yavaş iniyorduk. Karşıkı yamaçlarda ağaçlıklar arasına gömülmüş köylerin sönük bir nokta halinde gözükken ışıkları insana yanan bir kandil hissini veriyordu. Bu ziyarlardan ikisi daha kuvvetli ve parlaktı. Kulpun orası olduğunda

şüphe edednlerimiz oldu. Bir kaç dakika süren bir münakaşadan sonra görülen aydınlığın penbe reengi kulpun orası olduğunda şüphe bırakmadı. Biraz evvel inmeğe başladığımız derin ve uçurumlu şakıran vadisini atlayarak bu iki kuvvetli aydınlığa varmak için tam kırk dakikalık bir zaman geçti. Nihayet ehemmiyetli bir yokuşu çıkmakta olan otomobilimiz korkunç sesler çıkarıyor böyle seslere fazla alışık olmiyan kasaba ahalisini uyandırıyor.

Kulp hüsametlin dağığın karşısında kulp dağığın 1345 rakımlı yamacında seksen evden ibaret bir kaza merkezi, önünde büyük kulp deresi akmakta, batısında şakıran deresi uzuyor; meşeler arasına gömülmüş bol soğuk ve cidden çok güzel bir suyu olan küçük bir kasaba. Kazada eczahane, doktor, han lokanta yoktur. Bütün kulp kazasının biricik ilk okulu buradadır. Yolu olmadığı için kışın civar köylerle dahi alakası keşilir. Yazları serin kışları çok soğuk bir yayla iklimi hüküm sürmektedir. Temmuzun 19 unda olduğumuz halde geceleyn kulp deresi istikametinden gelen fırtına halinde bir rüzgârın camları şiddetle sarstığını hissediyordum. Her akşam böyle olurmuş yazın

en sıcak günleri termometre 20 den fazlaya zor çıkarmış. Ertesi gün erkenden uyanmışım. Pence-reden güneye doğru bakarken gözlerimin görebildiği yere kadar koyu bir yeşilliğin tatlı bir seda ile akan kulp deresinin mavi sularını gördüm. Sağa sola baktım aynı yeşillikler aynı tepeler aynı güzellik devam ediyordu. O anda şark yaylasının yeşil düzlükleri uçurumlu vadileri, güzel ve soğuk suları, dağlarını süsleyen bin bir çeşit bitkilerile Türkiyenin gör-ülmeye değer tetkiki lazım bir yeri olduğunu düşünürken şu kanaati edindim. Şark yaylalarını görmiyenler tabiatın güzelliklerinden bir çoğunu görmemişler ve o güzellikten bahsederken noksan olduklarını unutmamalıdır.

Kulpa vardığımız akşamın ertesi günü gecedan tedarik ettirdiğimiz atlara binerek kulpun tam karşısında bir yanar dağ kırateri gibi gözüken Kâfruma gittik, Kâfrum bir dağın, kulp çayına doğru uzayan aynı adda bir derenin ve aynı isimle anılan bir köyün bulunduğu yerdir. Kâfrum müteaddid vadileri, kogu-lomeradan müteşkil teressübalı dik ve sarp yamaçlarla tetkike değer bir mintaka. Vadinin iki tarafında suların oymasından meydana gelmiş adedi binleri aşan mağaralar mevcuttur. (Bu gün bu mağaralar Kâfrum köylüsünün evidir.) Kulp deresine doğru uzanan dar ve az münbit bir düzlük ekserisi yalnız çobanlıkla meşgul olan köylünün merası vaziyetinde bulunuyor. Civarda bulduğumuz köylülerin yardım-larile Kâfrum vadisinin nihayetine varmıştık. Bütün o mintakanın en hakim yeri olan Kâfrum dağ-ının tam zirvesine yamanmış olan müstahkem şato asırların yükünü

taşıyarak yorulmuş harap olmuş ihtiyar fakat mağrur bir hükümdar gibi yıkık duvarları, sarp yamaç-ları takibeden hususi yollarile gözükmeye başladı. Yanıma aldığım bir köylü ile birlikte tırmanarak müşkilatla bir saat sonra müstahkem şatonun surları önüne gelmişim. Etrafıma baktım, bütün kulp vadisi gözükiyordu Bulduğum hattı içtimainin cenu-bunda ikinci bir vadi. Haritaya baktım; şikeftiyan köyünü gördüm. Orasıda aynen Kâfrum gibi kongulomerallara müteşkil biryer oradada evleri mağaralardan ibaret şikeftiyan köyü var.

Bu manzara ve arazinin şekli vaktile burasının sular altında bulunduğunu zamanla bu suyun kısmen Şikeftiyan kısmen kâfrum deresinden kulp çayı istikametinde aktığı konkulomeralt arazi üzerinde gözüken müteaddit tabakalardan anlaşılıyor. On dakika sonra ayak ucunun tutunabileceği kadar oyulmuş dolambaçlı yollardan geçerek bir merdivene az sonra bir nöbetçi kulübesinin bulunduğu belli olan dar bir kapıdan (geçit) sonra şatoya girdik (500 600) metre kare büyüklüğünde.. Bu şatodaki yer yer taş yığınları şatoyu, batı, doğu, ve güney taraflarından çeviren tuğladan yapılmış (5 — 6) metre yüksekliğindeki surları, üç kısımdaki büyük bir bina harebesi gibi yüzlerce yıl evvel burada yaşamış olan Türk boylarının ve beylerinin hayatını öğreten eserlerle karşı-laştım. Şatoda su yoktur, yalnız düzlüğün muhtelif yerlerinde takriben (15) metre kutrunda 11 sahrınc mevcuttur . Kalenin kenar kısmında bulunan mezar-lıktaki taşların en eskisi 1220 tarihinde dikilmiş.

Ş. Kışmir

Diyarbakır Kitabeleri

S. Savcı

Kitabe No. - 21

Besmelle. Emre biamelibi el-sultanul - muazzam Şehinşahil - azam melikül-mülük müizzül.dünya vel-din celälül-devle ebül-ali Melekşah bini Alberslan edamellahu sultanehu fi-vilâyetil-ecell mutemedül-devle kâfil-küffat ebil-arakât (Böyle yazılmıştır) Cehir bini Muhammet edamellahu eyyamehu ve cera zalike alâ yedeyil-kadil-ecell mecdül kudat ebi nasır Muhammet bini Abdülvahid fi seneti hamsa ve semanine ve arbaemie elbenna' Muhammed ibni selâme.

Kitabe surun cenubu şarki köşesindeki üstüvani ve küçük bir burç üzerine siyah taşlara yazılmıştır. Yazı küfi ve Melekşaha aittir. Bu burca küçüklüğünden kinaye olarak Fındık Burcu derler

Kitabe No. 22

Besmele.. cerethazihil-imaretü fi eyyamil-sultanil-muazzam şahinşahil-azam (buradan bir kaç taş düşmüş) tacül-devletül-kahire ve siracül-milletil-zahire ve şerefül-ümmetil-bahire ebu Saïd tütüş bini Muhammed nasıru emiril-müminin eazzellahu ensarehu alâ yedeyil-kadil-ecell kadil-kudat ve kemaliha sikatül-mülk ebül-mekârim Mehdî bini Aliyil-Şamî edam-

ellahu eyyamehu fi şuhuri ve seneti sitte ve semanine ve erbeamie.

Kitabe şehrin şimalindeki Eyyubilere ait üstüvani iki burcun arasında. Şimale müteveccih sâhın üzerinde bulunmaktadır. Taşlar siyah yazı küfi'dir. Eski su kemerleri iki burcun arasını kat ettiği cihetle arkada kaldığı için her kes tarafından görülemez bir halde idi. Şimdi güzelce görünüp okunabilmektedir.

Terceme

Kitabe No. - 21

Besmelle. Devletin celâli , din ve dünyaya izzet veren Padişahlar Padişahı en ulu padişah, tazim görmüş Sultan Alinin babası Alp Arsalanın oğlu. Melekşah (Allah saltanatını daim etsin) savaşlar babası , yetenlere yeter , devletin mutemedi , ulu veziri muhammed oğlu Cehir (Allah günlerini devamlı etsin) (19 numaralı kitabedeki ibni cehir ismine muracaat vilayeti zamanında yapılmasını emretti. Bu iş kadıların şerefi , ulusu , Nasrın babası Abdülvahidin oğlu Kadı Muhammet zamanında 485 senesinde cereyan etti Mimarî Selame oğlu muhammettir.

Kitabe No. - 22

Besmele. Seçilmiş ümmetin şerefi , parlak milletin çırağı , kahir devletin tacı (bir kaç taş düşmüş) Ulu padişah , tazim görmüş sultan Saidin babası emirilmümininin yardımcısı , Muhammedin oğlu Tütüşün günlerinde (Allah yardımcılarını aziz etsin) iyiliklerin babası , mülkün sikası “ Muhammed „ kadıların kadısı ve kemalın ulu kadı Şamlı Ali oğlu Mehdinin idaresinde “ Allah günlerini uzun etsin „ 484 senesi aylarında şu tamir cereyan etti.

Son beş kitabe Melekşah ve Tütüş taraflarından tayin olunan vezirlerin idaresindeki devre aittir Bu da başlı başına bir fasıl teşkil eder.

S. Savcı

Tenkrit

Kitabe No. - 21

Bu kitabedeki (Ebül-fetih) kelimesi (Ebül-ali) dir. (fi vilâ-yetil-mevla) kelimelerini yazmış ve sonuna bir istifham koymuş Bu istifham (Mevlâ) yı yanlış okuduğuna ve o şekilde kaydettiğindedir. Halbuki (Mevlâ) değil (El-vezir) dir. (Ebil-arakât) kelimesini (Ebi-berekât) yazmış Müellifin yazdığı kitabeyi bu kayıtlara göre düzeltilmeli Süleyman Savcının notalarına muracaat .

Yukarda yazılı Sultan Tütüşe ait olup 22 numarada yazılı kitabe Amida da yoktur.

K. Baykal

Diyarbakır Hakkında Yapılan Etüdler

Yazan : K. Baykal

15 — Küçük mecmua. Diyarbakır Sene 1338 —

Bu dergiyi büyük mütefekkir Ziya Gök Alp çıkarmıştır. 33 numarası çıkmış, yazılarının çoğunu mütefekkirimiz kendisi yazmış, bir kısmını Binbaşı Hâlis ile Ali Nüzhet yazmıştır. Başka imzalarda görülmektedir.

Ziya Gökâlpın yazıları sosyolojik, ekonomik, filozofik ve tarihidir. Halisin etütleri mahalli ve tarihidir. Üstadın kıymetli şiirleri de mevcuttur. Bir kaç numarasının mahiyet ve muhtevâsından bahsedeyim.

Derginin ilk numaralarında : refahmı saadetmi, dehaya doğru, orjinal şeylerin ne olduğu, halk edebiyatında halk efkârında dahilelerin bulunduğu, halk dehası garp fikri ile birleşirse terakki olur. Malazgirt muharebesine ait manzum bir piyes. Ahlâka doğru, mefkûre deha ahlâk ve ahlâkın her şeye temel olduğu izah edilmiş. Türk devletinin tekâmülü, teke kabilesinin teşekkülü (Sosyoloji kitaplarındaki bilgilerin bir kısmı üstadın bu mühim yazı ve fikirlerinden alınmıştır) tekelerin referandum usulü ile bir nevi cumhur-

iyetle idare edildikleri, totemizm şekilleri, Türklerde İl teşkilâtı, Halk masalları. Felsefeye doğru: Kıymetler ahlâki iktisadi, muakalavi, bedii ve dini olmak üzere beş kısma ayrılır. Hukuk halkın ahlâkına istinad etmese muhterem tanınmaz.

İktisada doğru : Bu yazıda ekonominin bütün sosyal faaliyetlere temel olduğu izah edilmiştir.

Mefkûre nedir, neveleri, harikaları, Yabguluk, Altay Bay ülken. mütefekkirimizin bu içtimai yazılarından başka mühim mahalli araştırmalarında vardır. Karacadağda gelen oğuzların karacuktan gelişleri, bu dağda kalmaları, dağdaki bir çok yer, su, çayır isimlerinin bunlar tarafında verilmiş olduğunu izah eden şiir: Darbı mesel, efsâne, şiir, hikâyelerden başka Binbaşı Halisin Mahalli tarih hakkındaki kıymetli yazıları bilhassa komukeli tarihi Ali Nüzhetin yazıları hep kıymetli etüt mahsulü yazılardır.

Dergi umumiyet itibarile okunmaya çok değer bir eserdir. Kıymetini anlatmak için bir kaç sayfa yetmez. Ben burada yalnız

nasıl bir eser olduğunu göstermeye çalıştım.

16 — Tarihi miyafarkın.
İbnî — Ezrak

Miyafarkın (1) tarihidir. Ali Emiri (Diyarbakiri) inde bu kitabın bir nüshasının, Erzurumda 1313 de meclisi idare azasından Haydaranlı Hüseyin paşanın hocası Molla Hüseyinde bulunduğunu yazıyor. Emiri bu kitabı elde etmek için çok uğraşmış, fakat muvaffak olamamış

Keşfuzununun birinci cildinin 234 cü sayfasında bu kitabın adı yazılıdır. 214 cü sayfasında müellifin (Tarihi İbni Ezrakî - Farikî ad-

lı bir kitabı daha yazılı. Bu kitap miyafarkınli müellifin ikinci bir kitabıdır.

İbni Ezrak ve kitapları birçok tarihçiler tarafından bilinmektedir. Bibliyografyalarda çok zikredilir. Şehrimiz ve bölgemiz tarihi bakımından değerli olan bu kitabı maalesef göremedim.

K. Baykal

(1) *Miyafarkın şimdiki Silvan kazasının eski adıdır.*